

ESARETİN GÖLGESİNDE “ÖTEKİ” SÖYLEMİ: PEDRO PASCUAL’IN GÖZÜNDEN MÜSLÜMANLAR VE İSLAM

The Discourse of “The Other” in the Shadow of Captivity: Muslims and Islam Through the Eyes of Pedro Pascual

Enes ŞANAL¹

ÖZ

Geliş Tarihi

11.04.2026

Kabul Tarihi

21.07.2026

Yayın Tarihi

26.09.2026

Anahtar Kelimeler

Pedro Pascual,
Endülüs,
İspanya,
Sobre la Seta
Mahometana,
Disputa del Bisbe de
Jaen,
İslam Algısı.

Endülüs ile Hristiyan İspanya arasındaki temasların yoğunlaşmasıyla bölgedeki bazı Hristiyanlar, Müslümanların kültürlerini daha yakından tanımakla kalmayıp onların dinlerine yönelik önemli teolojik çalışmalar sürdürdüler. Bu makale, XIII. asırda İber Yarımadası’nda yetişen önde gelen din adamlarından olan Pedro Pascual’ın (ö. 1300) Müslümanlarla olan temaslarını, İslam dinine ve Müslümanlara yönelik görüşlerini Kastilyaca ve Katalanca olarak telif ettiği eserler üzerinden tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda 1298 yılında Müslümanlar tarafından esir alınarak Benî Ahmer Devleti’nin başkenti Gırnata’ya götürülen ve ölümüne kadar burada ikamet eden Pedro Pascual’ın Disputa del Bisbe de Jaen ve Sobre la Seta Mahometana başlıklı eserlerindeki Hz. Muhammed, İslam dininin temel esasları ve Müslümanlara dair kayıtlar tetkik edilerek yazarın İslam tasavvuru tespit edilmiştir. Benzer şekilde Pedro Pascual’ın Gırnata’daki esaret yıllarında Müslüman-Hristiyan ilişkilerine dair gözlemleri tetkik edilerek XIII. asırda bölgede yaşayan bir din adamının perspektifinden İber Yarımadası’ndaki dinler arası temasların özellikleri ele alınacaktır. Çalışmada tarih araştırma yöntemine uygun olarak birincil kaynaklara dayalı tahlil, tenkit ve terkip uygulanmıştır.

ABSTRACT

Submit Date

11.04.2026

Accept Date

21.07.2026

Publish Date

26.09.2026

Keywords

Pedro Pascual,
Al-Andalus,
Spain,
Sobre la Seta
Mahometana,
Disputa del Bisbe de
Jaen,
Perception of Islam.

As contacts between Al-Andalus and Christian Spain intensified, some Christians in the region not only came to know Muslim culture more closely but also undertook significant theological studies of their religion. Alfonso X el Sabio This article aims to determine Pedro Pascual’s (d. 1300) contacts with Muslims and his views on the Islamic religion and Muslims through the works he authored in Castilian and Catalan, as he was one of the prominent clergymen who flourished in the Iberian Peninsula in the 13th century. In this context, the portrayal of the Prophet Muhammad in the works Disputa del Bisbe de Jaen and Sobre la Seta Mahometana by Pedro Pascual, who was taken captive by Muslims in 1298 and taken to Granada, the capital of the Kingdom of the Banu Ahmar, where he resided until his death, and the fundamental principles of the Islamic religion and records regarding Muslims have been examined to determine the author’s conception of Islam. Similarly, by examining Pedro Pascual’s observations on Muslim-Christian relations during his years of captivity in Granada, this study will explore the nature of interfaith interactions on the Iberian Peninsula from the perspective of a clergyman living in the region during the 13th century.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Türkiye, enes.sanal@ikcu.edu.tr
© Şanal, E. Bu çalışmanın telif hakları yazara aittir. / The copyright of this work belongs to the author.

Bu çalışma [Creative Commons Attribution \(CC-BY\) 4.0 Lisansı](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/) kapsamında lisanslanmıştır.
This study is licensed under a [Creative Commons Attribution \(CC-BY\) 4.0 License](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

1. Giriş

İber Yarımadası'nda Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki beşerî temaslar, VIII. asrın ilk çeyreğinde İslam idaresi altındaki Endülüs'te başlayıp sekiz asır mütemadiyen devam etti. Avrupa'da İslam idaresi altında yaşamaya başlayan ilk Hristiyan topluluk olarak dikkat çeken Endülüs'teki Hristiyanlar, zimmi statüsü altında siyasi otoriteyi kabul etmek ve devlete karşı yükümlü olduğu vergiyi ödemek şartıyla Endülüslü Müslüman hükümdarlar tarafından himaye edildiler. Onların temel hak ve hürriyetleri bölgenin fethedildiği süreçte Endülüs'ün Dimaşk'a bağlı ilk valisi olan Abdurrahman b. Musa ile Levante idarecisi Theodomiro arasında 713 yılında imzalanan Tudmir Antlaşması gibi hukuki metinlerle güvence altına alındı (Himyerî, 1963, 132-133; Özdemir, 2012, 67). Endülüs'te Müslüman hükümdarların büyük bir kısmı kendi topraklarında yaşayan gayrimüslimlere karşı ekseriyetle adil ve hoşgörülü bir yönetim tarzı benimseyerek onların gündelik hayatın her alanında özgürce yaşamalarını mümkün kıldılar. Kendilerine sağlanan bu şartlar sayesinde Recemundus ve Sisnando Davidez gibi örneklerde görüleceği gibi Hristiyanlar erken devirlerden itibaren Endülüs'teki İslam saraylarında kâtiplik, elçilik ve tercümanlık gibi üst düzey görevleri elde ederken bilim hayatında da önemli âlimler yetiştirdiler (Catlos, 2014, 21; Koningsveld, 1994, 213). Endülüs'teki Hristiyanların Müslümanlarla olan yakın temasları, onların gündelik yaşam tarzlarını, gelenek-göreneklerini ve dinlerini yakından tanımalarına zemin hazırladı. 1085 yılında Toledo şehrinin Kastilya Krallığı topraklarına katılmasını takip eden süreçte Endülüs'ün en büyük şehirlerinin tedrici olarak Hristiyanların eline geçmesiyle Müslüman-Hristiyan ilişkileri Hristiyan İspanya topraklarında da yoğun bir şekilde sürdürüldü. Ortaçağ İspanyası'nda İslam dini hakkında en derin bilgi birikimine sahip Hristiyanlardan biri olarak öne çıkan Pedro Pascual, dini konularda pek çok önemli eser telif etmişse de bu çalışmada onun Disputa del Bisbe de Jaen ve Sobre la Seta Mahometana adlı eserleri tetkik edilerek onun İslam dini ve Müslümanlar hakkındaki görüşleri ele alınacaktır. Yazarın diğer eserlerinde İslam dini ve Müslümanlara dair herhangi bir kayda değer bilgiye yer verilmemesi, bu makalede bahsi geçen iki esere odaklanmasının ve temel veri kaynağı olarak tercih edilmesinin ana sebebidir.

2. Pedro Pascual'ın Yaşadığı Devirde İber Yarımadası'nda Müslüman-Hristiyan İlişkileri

Pedro Pascual'ın yaşadığı XIII. asır, Müslüman-Hristiyan ilişkileri tarihinde çok önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreç olarak kayda geçmektedir. Bu asırda doğu topraklarında Haçlı Seferleri ve Moğol İstilasları gibi tarihi, sosyal, dini ve kültürel açıdan köklü dönüşümleri beraberinde getiren askeri olaylar yaşanırken bölgedeki Müslüman-Hristiyan ilişkileri büyük ölçüde siyasi ve askeri mücadeleler çerçevesinde devam etmekteydi. Avrupalı Katolik Hristiyanların öncülüğünü üstlendiği Haçlı Seferleri, Hristiyan Batı dünyasının doğudaki Müslümanların yaşam tarzlarını, dillerini ve kültürlerini de yakından müşahade etmelerine zemin hazırladı. Aynı asırlarda Batı Avrupa'da ise İber Yarımadası'nda Kastilya-León Krallığı ve Aragon Krallığı gibi devletlerin ilk olarak Muhavvidler, daha sonraları ise Benî Ahmer Devleti'ne karşı yürüttükleri Reconquista adı verilen askeri ve dini mücadele tüm hızıyla devam etmekteydi. Bu süreçte yarımadadaki bahsi geçen krallıklar, 1212 yılında meydana gelen Las Navas de Tolosa Savaşı'nda görüldüğü gibi Papalık ve Avrupa'daki Hristiyan devletlerden askeri destek alarak büyük zaferler kazandılar (Alfonso X el Sabio, 1906, 703). Reconquista hareketine altın çağını yaşatan Kastilya-León Kralı III. Fernando (ö. 1252), Müslümanların en önemli şehirleri arasında yer alan Kurtuba, İşbiliye ve Mürsiye'yi topraklarına katarak kraliyetin sınırlarını güneye doğru genişletti. Bahsi geçen şehirlerde yaşayan Müslümanların önemli bir kısmı Hristiyan idaresi altında yaşamayı reddederek güneyde Müslüman hâkimiyetinin devam ettiği şehirlere göç etmeyi tercih ettiler. Bu şehirlerde kalanlar ise "Müdeccen" olarak adlandırılarak temel hak ve hürriyetler hususunda ciddi bir kısıtlamaya tabi tutularak Hristiyan siyasi otoritesi altında yaşamaya başladılar. İber Yarımadası'nın kuzeybatı bölgesinde hüküm süren Aragon Krallığı toprakları ise, özellikle Sarakusta gibi Müslüman şehirlerinin ele geçirilmesini takip eden süreçte belli bir Müslüman nüfusa ev sahipliği yapmaya başladı.

Hristiyan krallar, Müslümanlardan geri alınan Endülüs şehirlerinde yaşayan Müslüman halkın temel hak ve hürriyetlerini koruyacaklarına dair taahhütlerde bulundularsa da bu taahhütler Müslümanlara yönelik baskı ve dini hoşgörüsüzlükler sonucunda çoğu zaman ihlal edildi. İspanyol tarihçi Rodrigo Jiménez de Rada (ö. 1247), Kastilya Kralı VI. Alfonso'nun (ö. 1109) 1085 yılında Toledo'yu ele geçirmesinden sonra şehirdeki Müslümanların temel hak ve dini hürriyetlerini koruyacağını taahhüt ettiğini zikretmektedir (Rodrigo Jiménez de Rada, 1989, 248). Ancak müteakip yıllarda kralın onlara yaklaşımı şehirdeki caminin kiliseye dönüştürüldüğü örnekte de görüleceği üzere olumsuz bir çizgide seyretti (Rodrigo Jiménez de Rada, 1989, 249). Özellikle XIII. asırdan itibaren başta Kastilya olmak üzere Hristiyan İspanya topraklarında önemli kanun külliyatları ortaya çıkarken bu hukuki metinler Hristiyan idaresi altında yaşayan Müslümanlara dair birtakım konulara değinmekteydi. XIII. asırda Kastilya-León Kralı X.

Alfonso'nun (ö. 1284) emriyle hazırlanan *Las Siete Partidas* adlı kanunlarda kraliyet topraklarında yaşayan Müslümanların Hristiyanlarla olan ilişkilerini nasıl sürdürmesi gerektiğine dair birtakım hükümlere yer verilmektedir (Alfonso X el Sabio, 1807, 486-487). Aynı asrın ilk yarısında Katalan âlim Ramon Peñafort (ö. 1275) tarafından hazırlanan *Responsiones ad Dubitalia circa communicationem Christianorum cum Sarracenis* adlı Latince eser ise Hristiyanların Müslümanlarla evlilik ilişkileri, ticari ve dini hayata dair gereklilikleri soru ve cevap hâlinde izah eden bir metindir (Ramon Peñafort, 2019, 171-183). 1215 yılında çok sayıda din adamının katılımıyla gerçekleştirilen IV. Lateran Konsili'nde muhtelif dini konular masaya yatırılırken Avrupa'da yaşayan Müslümanların Hristiyanlardan ayırt edilebilmeleri için farklı kıyafetler giymelerini emreden ortak bir karar alındı. Bu kararların bir uzantısı olarak Hristiyan İspanya'da 1234 tarihli Tarragona Kanunları'nda bahsi geçen hüküm yer aldı (Concilium Lateranense IV, 2024; Constable, 2018, 30).

Endülüs'ün İslam hâkimiyeti altına girmesini takip eden süreçte bölgede yaşayan Hristiyanlar, Müslümanlarla ortak bir mekânda yaşamanın bir gerekliliği olarak gündelik hayatın hemen her alanında onlarla diyalog kurdular. Bu sayede erken devirlerden itibaren Hristiyanların İslam dini ve Müslümanlar hakkında birtakım görüşleri oluşmaya başladı. IX. asırda Kurtubalı Alvarus (ö. 861), *Indiculus Luminosus* adlı eserinde İslam dini ve “deccal” olarak tasvir ettiği Hz. Muhammed hakkında olumsuz görüşler sunarken çağdaşı olan ve İslam peygamberini sahte bir peygamber olarak değerlendiren Kurtubalı Eulogius'un (ö. 859) İslam'a yaklaşımı da benzer ve pejoratif bir yapı arz etmekteydi (Alvaro de Córdoba, 1852, 298-299; Wolf, 1999, 6). Takip eden asırlarda Müslümanlarla yakın bir çevreyi paylaşan Petrus Alfonsi (ö. 1140), *Dialogus Contra Iudaeos* adlı eserinde İslam inanç ve ibadetleri hakkında çok daha derin bilgiler sunarken bu dine yönelik Hristiyan Batı dünyasındaki algının şekillenmesine katkı sağladı (Petrus Alfonsi, 2006, 146). XIII. asırda İber Yarımadası'nda değişime uğrayan tek şey bölgenin siyasi haritası olmadı. Bu devirde asırlardır Endülüs şehirlerinde neşvünema bulan İslam bilimleri, başta Toledo olmak üzere yarımada'nın bazı şehirlerinde Arapçadan Batı dillerine gerçekleştirilen tercüme faaliyetleri sayesinde Avrupa'nın öncü kültür merkezlerindeki entelektüeller arasında geniş bir ilgi uyandırdı. Tıp, matematik, astronomi, farmakoloji, botanik, kimya ve felsefe gibi alanlarda Endülüslü ya da doğu menşeli İslam âlimleri tarafından telif edilen Arapça eserlerin Latince, İbranice, Kastilyaca ve Katalanca gibi dillere aktarılması Avrupalı entelektüellerin bu bilgi kaynağından beslenmesine ve Batı bilim literatürünün zenginleşmesine büyük bir katkı sağladı. Arapçadan Latinceye ve diğer Batı dillerine tercüme edilen eserler arasında başta Kur'an-ı Kerim olmak üzere İslam teolojisine dair muhtelif metinlerin de yer alması, XIII. asırda İber Yarımadası'nda yaşayan Hristiyanların İslam dinine dair daha geniş bilgi birikimine sahip olmalarına ve İslam kaynaklarından istifade ederek muhtelif teolojik metinler üretmelerine zemin hazırladı.

XIII. asırda İber Yarımadası'ndaki Müslüman-Hristiyan ilişkilerinin seyrini etkileyen bir diğer önemli gelişme ise asrın başında Dominiken ve Fransisken tarikatlarının kurulması oldu. Kısa bir süre zarfında bölgedeki etki alanını genişleten bu iki tarikatın mensupları, Müslümanlara yönelik misyonerlik faaliyetlerine öncelik vererek o vakte kadar Hristiyan dünyasında tatbik edilmemiş yeni uygulamaları yürürlüğe koydular. XII. asırda Kluni tarikatından Muhterem Peter (ö. 1156) tarafından vurgulanan Müslümanlara şiddetle değil iyi sözlerle yaklaşılması gerektiği yönündeki yaklaşım, bu asırda bahsi geçen tarikatlara mensup bazı din adamları tarafından benimsendi (Petrus Venerabilis, 2016, 75). XIII. asır aynı zamanda bölgede iyi derecede Arapça öğrenip ilk kez İslam dini ve Kur'an-ı Kerim'e yönelik Arapça kaynaklara dayalı olarak kapsamlı çalışmalar yürüten Hristiyan âlimlerin yetiştiği bir süreç olarak dikkat çekmektedir. Bu süreçte Ramon Martí (ö. 1285), Ramon Llull (ö. 1316), Alfonso Buenhombre (ö. 1353), Francesc Eiximenis (ö. 1409) ve Alonso de Espina (ö. 1464) gibi Kastilya-León ve Aragon topraklarında yaşayan figürler, telif ettikleri eserlerinde İslam dini, Kur'an-ı Kerim ve Müslümanlar hakkında birtakım görüşlerini serdettiler (Echevarria, 1999, 28-55). Elbette bu entelektüellerin eserlerinde bahsi geçen konuları ele almaları İslam dinine karşı mücadelede siyasi ve askeri sahadan ayrı olarak dini bir mücadele ortaya koyabilmeyi kolaylaştırmaktı. Onların ana gayelerinden biri Müslümanlara karşı doğrudan şiddete dayalı bir mücadele etmek yerine İslam dinini tanıyıp bu dinde kendilerine göre yanlış buldukları hususlar üzerinden argümanlar üreterek mücadeleye fikri bir destek sağlamaktı. Tam böyle bir süreçte Hristiyan İspanya topraklarında dünyaya gelen Pedro Pascual, İslam hakkında derin bilgi birikimi, Müslümanlara yönelik faaliyetleri ve İslam-Batı ilişkileri tarihi nokta-i nazarında önemli teolojik metinler telif etmesiyle ön plana çıkmaktaydı.

2.1. Pedro Pascual'in Müslümanlarla Temasları

Geç Ortaçağ'da Hristiyan İspanya'da İslam dini ve Müslümanların peygamberi hakkında görüş beyan eden din adamlarından birisi olan Pedro Pascual, yaklaşık 1225 yılında Müslümanların elinde bulunan Valencia şehrinde

dünyaya geldi. Onun Mozarap kökenli bir aileye mensup olduğuna dair iddia mevcuttur (Asin Palacios, 2010, 339). Tahsili için teoloji alanında devrin Avrupa'daki öncü merkezlerinden Paris'in yolunu tutan Pedro Pascual, bir süre sonra Valencia şehrine dönerek Valencia Katedrali'nde birtakım dini görevler üstlendi. Ayrıca Aragon Kralı I. Jaime'nin (ö. 1276) oğlu Prens Sancho'nun yetiştirilmesinden sorumlu öğretmeni oldu (Puig Montada, 2003, 242). Hristiyanların misyonerlik faaliyetlerini daha etkili hâle getirmek için Roma'yı ziyaret eden Pedro Pascual, o dönemde papa olan IV. Nicolas (ö. 1292) tarafından takdir edildi. Hayatının bir bölümünü Paris şehrinde ikamet edip buradaki üniversitede teoloji alanında bilimsel faaliyetlerle geçirdi (Asin Palacios, 2010, 339). 1296 yılında Papa VIII. Boniface (ö. 1303) tarafından kendisine Jaen Başpiskoposluğu görevi tevdi edildi. Jaen şehrinin piskoposluğunu yürüten Pedro Pascual, Endülüs Müslümanlarının arasında bir süre misyonerlik faaliyetlerde bulunarak inancını yaymak için üstün bir gayret gösterdi (O'Callaghan, 1975, 496).

Pedro Pascual, 1298 yılında Benî Ahmer Devleti'ne bağlı askeri kuvvetler tarafından Jaen şehri yakınlarında tutsak edilip Müslümanların başkenti Gırnata'ya getirilerek bir süre burada yaşadı (Pedro Pascual, 1907, 1). Josep Puig Montada, Benî Ahmer Devleti Emiri II. Muhammed'in (ö. 1302) esir edilen bu din adamının önemli bir figür olduğunu bildiğini ve bu sebeple onun kurtuluşu için yüksek miktarda bir fidye talep ettiğini vurgulamaktadır. Papa Boniface ve İspanyol kilise yetkilileri onun kurtulması için büyük bir gayret gösterdiler. Onun Gırnata'daki esaret yıllarında bazı dindaşlarının da burada Müslümanlara esir olarak yaşadığı bilinmektedir. Pedro Pascual'ın hayatı hakkında bilgi sunan az sayıdaki kaynaktan biri olan Ximena Jurado (ö. 1664), Catalogo de los Obispos de las Iglesias Catedrales de la Diocesi de Jaen adlı eserinde onun teoloji alanındaki derin bilgi birikimi sayesinde Sobre la Seta Mahometana adlı eserini 1298-1300 arası bir devirde Gırnata'da telif ettiğini zikretmektedir (Ximena Jurado, 1654, 288-289). Pedro Pascual'ın bu süreçte dindaşlarının zorla İslamlaştırılmasından endişe etmesinden dolayı eserini telif ettiği ve yazılarındaki ifadelerle misyonerlik faaliyetlerinden dolayı 1300 yılında Gırnata'da idam edildiği düşünülmektedir (Pedro Pascual, 2011, 64; Echevarria, 1999, 95). İspanyol din adamının Müslümanlar tarafından idam edildiği yönündeki iddia, kuvvetle muhtemel onun 1670 yılında Papa X. Clement tarafından aziz ilan edilmesinden sonraki süreçte üretilmiş bir söylemdi (Biosca i Bas, 2020, 88).

Ortaçağ'da İber Yarımadası'nda Müslümanların Hristiyan topraklarında ya da Hristiyanların İslam topraklarında esir hayatı yaşaması, esirleri birtakım zorluklarla karşı karşıya kalmaya zorlasa da bazen de farklı dinlere mensup "öteki" olarak tanımlanan grupların birbirlerini daha yakından tanımalarına zemin hazırlamaktaydı. Hristiyanlar tarafından esir alınarak Aragon topraklarına getirilen ve bir süre Lleida şehrinde kalan Müslüman âlim Muhammed el-Kaysî, Hristiyanlık karşıtı bir metin olan Kitabü'l Miftahü'd-Din adlı eserini telif etti (Szpiech, 2018, 272). Eserinde Eski Ahit metinlerinde Hz. Muhammed'in kurtarıcı olarak geleceğinin müjdelendiğini ilgili pasajlar üzerinden vurgulayan Müslüman âlim, Aziz Pavlus'un görüşlerinin yanı sıra Endülüs'teki Müslüman devletlerle Hristiyan İspanyol krallıkları arasındaki mücadelelere dair birtakım bilgiler sunmaktadır (Colominas, 2016, 78). Onun bu süre zarfında Hristiyan İspanya günlerinde Hristiyanların dillerini öğrendiğine dair iddialar mevcuttur (Szpiech, 2018, 273). Diğer taraftan Pedro Pascual ile aynı asırda bir süre Müslümanların esareti altında kalan Katalan tarihinin en büyük filozofu Ramon Llull ise sadece İber Yarımadası'nda değil aynı zamanda Ortaçağ Avrupası'nda İslam hakkında derin bilgi birikimiyle dikkat çeken öncü Hristiyanlar arasında yer aldı. Otobiyografik eseri Vita Coetanea'da misyonerlik faaliyetleri kapsamında Kuzey Afrika'ya geçerek o günlerde Hafsîler'in (1228-1574) idaresi altındaki Bugia şehrine gittiğini, burada Hristiyan inancını Müslümanlara tebliğ etmesi sonucunda altı ay şehirde esir tutulduğunu zikretmektedir (Ramon Llull, 2017, 149). Eserde hapisanede bulunduğu günlerde Müslümanların Ramon Llull'u sık sık ziyaret ederek onu İslam inancını benimsetmeye zorladıkları, Katalan filozofun ise bunu reddettiği aktarılmaktadır. Bahsi geçen Katalanca otobiyografide, tarafların kendi inançlarının doğruluğunu savunan argümanları içeren birer eser telif etmek konusunda anlaştıklarına dair kayıtlar, Ortaçağ dünyasında esaretin farklı dinlere mensup insanlar arasındaki teolojik bilgi alışverişine de zemin hazırlayabildiğini ortaya koymaktadır (Ramon Llull, 2017, 149). Burada zikredilen Müslüman ve Hristiyan esir âlimlerin hayatlarında görüldüğü gibi Pedro Pascual de İslam ordusu tarafından esir alındığı süreçte Müslümanların dinlerine ve hayat tarzlarına dair daha yakından gözlemler yaparak İslam'a ve bu dinin mensuplarına yönelik görüşlerini dile getirdiği bazı eserler telif etti.

3. Pedro Pascual'ın Eserlerine Göre İslam Dini ve Müslüman-Hristiyan İlişkileri

Muhtelif konuları ele alan geniş bir literatürden beslenen Pedro Pascual, bir teolog olarak Kastilyaca ve Katalanca dillerinde önemli eserler telif etti. *Sobre la seta Mahometana (Muhammed'in Mezhebi Hakkında)*, *Glosa del Pater Noster (Pater Noster Şerhi)*, *Tratado Contra los que dicen que ay Fadas y Ventura (Perilere ve Talihe İnananlara Karşı Risale)* ve *Los*

Diez Mandamientos con su Glosa (Şerhiyle Birlikte On Emir) başlıklı eserleri Kasilyaca olarak hazırlayan yazar, bunların yanı sıra *Disputa del Bisbe de Jaen* (Jaén Piskoposu'nun Tartışması), *Histories i Contemplacions* (Hikâyeler ve Tefekkürler), *Llibre de Gamaliel* (Gamaliel Kitabı), *La destrucció de Jerusalem* (Kudüs'ün Yıkılışı) ve *Llibre del Bisbe de Jaen* (Jaén Piskoposu'nun Kitabı) adlı Katalanca çalışmalara imza attı. Pedro Pascual'ın bir kısmında İslam dini, Hz. Muhammed ve Müslümanlar hakkında görüşler ortaya attığı bu eserler, XIII. asırda Müslüman-Hristiyan ilişkilerin önemli dönüşümler yaşadığı İber Yarımadası'nda Hristiyan bir din adamının zaviyesinden İslam tasavvurunu ortaya koyması bakımından önemli tarihi vesikalar olarak günümüze ulaşmıştır.

Tarih boyunca “öteki” tanımı farklı milletler arasında muhtelif kavramlarla ifade edilirken yabancı unsurları tanımlamak için kullanılan kelimeler o unsurlara yönelik bakış açısını büyük ölçüde yansıtmıştır. Modern araştırmacılar da kendilerine göre bir öteki tanımı yapma eğilimi göstermiştir. Günter Frankenberg, öteki tanımı yaparken “başka bir ülkede doğmuş olan, sonradan gelen, devlete yabancı, vatansız, konuk, ait olmayan, mülteci ya da turisttir.” cümlesine yer verirken Claude Levi Strauss gibi araştırmacılar tarafından “ben” kavramını tanımlarken “öteki” kavramına ihtiyaç duyulduğunu vurgulanmaktadır ((Frankenberg, 1994, 47, Öztürk, Gümüşoğlu, Gezer, 2018, 24). Edward Said, *Oryantalizm* adlı eserinde batıların kendilerini batı olarak tanımladıklarını ve hayali bir doğu inşa ederek kendilerinden olmayanları doğulu şeklinde ötekileştirdiklerini işaret etmektedir. (Said, 1998, 247-314). Müslüman-Hristiyan ilişkileri üzerine öncü çalışmalarıyla tanınan John Tolan, Ortaçağ'daki Hristiyan polemik yazarlarının “öteki” vurgusu yapmak niyetiyle dindaşlarının Müslümanlarla olan farklılığı ön plana çıkarmaya çalıştıklarını ifade etmektedir (Tolan, 2004, XVII). Farklı toplulukların birbirlerini tanımlamak için kullandıkları ifadeler muhtelifdir. Söz gelimi Yunanlar kendilerinden olmayan halkları “barbar” olarak tanımlarken takip eden devirlerde özellikle Müslümanlarla Hristiyanlar birbirlerini dini ve etnik farklılığı vurgulayacak şekilde adlandırmaklardı. Ortaçağ İslam kaynaklarında Hristiyanlar, “Nasrânî” (çoğulu nasârâ), “Mesîhî” (çoğulu Mesîhiyyûn) ve “İsevî” gibi ifadelerle tanımlanmaktaydı. Buna mukabil Hristiyan kaynaklarında Müslümanlar için Sarazen, Morisko ve İsmailî gibi adlandırmalara yer verilmektedir (Tolan, 2002, 105-134). Pedro Pascual'ın eserlerinde Müslümanlar öteki” olarak görülürken onun zaviyesinde İber Yarımadası'nda dindaşlarıyla bir arada yaşayan bu topluluk yabancı ve mücadele edilmesi gereken bir tehdit olarak algılandı. Onun eserlerinde Müslümanlar için “Sarazen”, “İsmailî”, “Hagerî” “Mağribî” ve “Morisko” ifadelerini tercih ettiği görülmektedir. Sarazen kavramı, modern araştırmacıların bir üretimi olmayıp erken devirlerden itibaren Avrupa'da yaşayan Hristiyan polemik ve tarih yazarlarının Müslümanların soyunun farklı olduğunu ifade eden kasıtlı bir kullanımdır.

Bu çalışma, Pedro Pascual'ın İslam ve Müslümanlara ilişkin görüşlerini “öteki söylemi” kavramı çerçevesinde değerlendirmektedir. Öteki söylemi, bir topluluğun kendi dini ve kültürel kimliğini inşa ederken farklı gördüğü grupları belirli temsiller aracılığıyla tanımlaması ve konumlandırması sürecini ifade eder. Orta Çağ Hristiyan polemik geleneğinde İslam ve Müslümanlar, çoğu zaman Hristiyan kimliğinin karşıtı olarak kurgulanmış ve bu doğrultuda çeşitli söylemsel temsillere konu edilmiştir. Bu bağlamda dinî polemik, yalnızca teolojik bir tartışma zemini değil, aynı zamanda Hristiyan-Müslüman karşıtlığının üretildiği ve yeniden inşa edildiği bir söylem alanı olarak işlev görmüştür. Pedro Pascual'ın eserleri de İslam'ın ve Müslümanların nasıl temsil edildiğini, Hristiyan kimliğinin hangi söylemsel araçlarla güçlendirildiğini ve “öteki”nin nasıl kurgulandığını göstermesi bakımından önemli bir kaynak niteliği taşımaktadır. Bu makalede yazarın İslam dini ve Müslümanlar hakkında görüşlerine yer verdiği için çalışmanın konusunu teşkil eden *Disputa del Bisbe de Jaen* ve *Sobre la Seta Mahometana* adlı eserlerinde onun İslam algısı ve söylemi ayrı başlıklar hâlinde tetkik edilecektir.

Pedro Pascual'ın *Disputa del Bisbe de Jaen* ve *Sobre la Seta Mahometana* başlıklı iki metninde yer alan ifadeler arasında Hz. Muhammed tasavvuru, İslam'a yönelik yaklaşım, Müslüman-Hristiyan karşıtlığı, Hristiyanlık, esaret ve misyonerlik gibi söylemler ön plana çıkmaktadır. Metin üzerinde yapılan incelemelerde yazarın ifadelerinin hangi söylemini yansıttığı kategorize edilerek alıntılarının sonunda belirtilecektir.

3.1. Disputa del Bisbe de Jaen

Pedro Pascual'ın kaleminden çıkan *Llibre del Bisbe de Jaen* ve *Disputa del Bisbe de Jaen* birbirine benzerlikleri olan eserler olsa da iki metinde bazı temel farklılıklar dikkat çekmektedir. *Disputa del Bisbe de Jaen* adlı eserin 48. ve 49. bölümleri İslam dini ve Hz. Muhammed hakkında bilgiler sunmaktadır. Makalede bu eserin İspanya'daki Escorial Kütüphanesi'nde mahfuz bulunan yazmasının Pedro Armengol Valenzuela tarafından 1905-1908 yılları arasında yaptığı edisyondan istifade edilmiştir. İlgili alandaki araştırmacılar tarafından bu metin, en güvenilir edisyon olarak

kabul edilmektedir. Disputa del Bisbe de Jaen adlı eserin gerçek yazarının Pedro Pascual olduğuna dair akademik çevrelerde birtakım şüpheler bulunmaktadır. Jaume Riera i Sans ve Ryan Szpiech gibi araştırmacılar tarafından Pedro Pascual'ın ölümünden sonra özellikle XVII. asırda yaşamış bazı Hristiyan din adamlarının Pedro Pascual adını farklı figürlerle karıştırdıklarını ve onun tarafından kaleme alınmamış bazı anonim eserleri ona atfedildiğini vurgulanmaktadır (Szpiech, 2018, 282). Disputa del Bisbe de Jaen adlı eserin tüm el yazmalarını karşılaştırmalı bir şekilde tetkik eden Jaume Riera i Sans, bu metnin yazarının Pedro Pascual olduğuna dair bir bulgunun el yazmalarında yer almadığı görüşünü savunmaktadır (Jaume Riera i Sans, 1986, 53-54). Bu görüşler eserin gerçek yazarının kesin bir şekilde Pedro Pascual olduğunu sorgulatsa da bahsi geçen teolojik metinde yer alan İslamî unsurların önemi göz önünde bulundurulduğunda kimi araştırmacılarca İspanyol yazara atfedilen bu çalışmanın tetkik edilmesinin gerekli olduğu açıktır. Sobre la Seta Mahometana'nın yazarının Pedro Pascual olduğuna dair akademik çevrelerde şüphe olmamasına rağmen Disputa del Bisbe de Jaen'in İspanyol yazar tarafından kaleme alındığı iddiasına ihtiyatlı yaklaşmak gerekmektedir.

Eserin giriş kısmında yazar, bu eserini telif etmesindeki ana motivasyonun kendisi gibi Müslümanların başkenti Gırnata şehrinde esir hayatı yaşayan dindaşlarının Hristiyan inancından uzaklaşmaları tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu görmesi olduğunu işaret etmektedir. Yazar bu bölümde Müslümanlara farz kılınan abdest ve sünnet gibi konuların yanı sıra şarap yasağı ile cennet tasvirlerine dair birtakım bilgiler sunmaktadır (Biosca i Bas, 2020, 88). Pedro Pascual, Gırnata'daki Hristiyan esirlerin Müslümanların gözetiminde yaşadıklarını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Gırnata kralının ordusu tarafından esir alındığımdan beri, okuma yazma bilmeyen ve Hristiyan inancına aşina olmayan pek çok Hristiyan esir gördüm; her gün birbiri ardına Mağribîlerin (Müslümanlar) sapkın mezhebine yöneliyorlardı. Bunu görünce, Tanrı'nın yardımına güvenerek, Kutsal Kitap'taki kitapları ve İsâ'nın beden alışı ile doğumundan bahseden tüm peygamberlerin sözlerini araştırmaya başladım. Ve İsâ Mesih ile ilgili diğer şeyleri. Bunu burada esir olan Hristiyanlara gösterdiğimde, burada bulunan birçok Yahudi her gün gelip onlara Mağribîlerin sahte mezhebine inanmaları için ısrar ediyor ve emrediyordu. (Esaret söylemi)” (Pedro Pascual, 1907, 1).

Pedro Pascual, eserini telif etmesindeki dinî motivasyonunu bu sözlerle açığa vururken dindaşlarının Hristiyan inancından uzaklaşmaları için Müslümanların idaresi altında yaşayan Yahudilerin onlara baskı yapmalarına karşı muhalefet ettiğinde yaşadıklarına dair aktardıkları ise son derece dikkat çekicidir:

“Bunu yapan ve söyleyenleri, yani Yahudilerin Hristiyanlara yaptıklarını yapanları eleştirdiğimde, birkaç kurnaz Yahudi, özellikle de Haham Musa ve Haham Yakup Musa, Katolik inancını korumak için Yahudiler ve Mağribîler ittifakına karşı çıktığını bildikleri için, büyük bir kin ve kötü niyetle bana gönderdikleri yazılar kaleme aldılar. Bu yazılarda, benimle tartışma talepleri de dahil olmak üzere birçok farklı talepte bulundular. (Müslüman-Hristiyan karşıtlığı söylemi)” (Pedro Pascual, 1907, 1)

Pedro Pascual'ın bu eserde İslam dini hakkında verdiği bilgileri nereden edindiği izaha muhtaç bir konudur. Onun kaynakları arasında Kur'an-ı Kerim'in yanı sıra bazı hadis kaynaklarının da yer aldığı görülmektedir. İspanyol din adamı, çağdaşı olan Ramon Martí gibi bu yapıtında en önemli hadis kaynaklarının başında gelen Buhârî'nin (ö. 870) el-Câmiu's-Sahîh adlı eserinde yer verilen olaylara atıfta bulunmaktadır (Biosca i Bas, 2020, 89). Yemek yeme adabına dair aktarılan hadiste de görüleceği üzere İspanyol din adamı tarafından kullanılan bir diğer hadis kaynağı Müslim'in (ö. 875) el-Câmiu's-Sahîh adlı eseridir (Pedro Pascual, 1907, 211). Disputa del Bisbe de Jaen'de adı geçen hadislerin büyük ölçüde çağdaş bir yazar olan Ramon Martí'nin De Seta Machometi adlı eserinden edinmiş olabileceğini göstermektedir.

Eserde Hz. Muhammed'e tabi olan on sahâbenin adının zikredilmesinin yanı sıra İslam peygamberinin babasının adına “Behalif” olarak yer verilmektedir. XIII. asra kadar Hristiyan Avrupa'da telif edilen teolojik metinlerde ekseriyetle onun adı Abdullah veya benzer formlarda verilirken metinde “Behalif” adının zikredilmesi son derece ilginçtir. Eserin Katalanca olarak hazırlanması, benzer şekilde ilk Müslümanların adlarının tespitini de zorlaştırmaktadır. Antoni Biosca i Bas, bu kelimenin Hz. Muhammed'in amcası olan Ebû Tâlib'in adının bozulmuş hâli olabileceğini ileri sürmektedir (Biosca i Bas, 2020, 88). Ortaçağ Hristiyan teoloji ve tarih metinlerine bakıldığında

gerek İslam peygamberi gerekse ilk Müslümanlar hakkında yanlış bilgilerin yer aldığı görülmektedir. Pedro Pascual'ın de dindaşı olan kendisinden önceki yazarlar gibi benzer bir yanlışlığa düşerek bu adı kullanmış olması akla yatkındır.

Disputa'da Hz. Muhammed hakkında sunulan kayıtlar arasında onun Hz. İsa hakkında sahip olduğu iddia edilen görüşleri son derece çarpıcıdır. Anlatıda İslam peygamberinin Hristiyanlar nezdinde büyük bir kutsiyet atfedilen Hz. İsa hakkında şu düşüncelere sahip olduğu nakledilmektedir:

“Hz. Muhammed, Hz. İsa'nın Tanrı'dan geldiğini, bu dünyada babası olmadığını, Kutsal Meryem'den doğduğunu ve Kutsal Meryem'in her zaman bakire kaldığını söyledi ve bu konuda doğruyu söyledi... Hz. İsa'nın ölümleri dirilttiğini, sakatları iyileştirdiğini ve dünyanın nimetlerinden yoksun olanlara göz verdiğini söyledi ve bu konuda doğruyu söyledi. (Hz. Muhammed tasavvuru)” (Biosca i Bas, 2020, 92; Pedro Pascual, 1907, 83).

Pedro Pascual, eserinde Hz. Muhammed'in hem Hristiyanlar hem de Yahudiler arasında sahte bir peygamber olarak kabul edildiğini vurgularken tanrının tek olduğunu ifade ettiğini ve bu ifadenin de doğru olduğunu zikretmektedir (Pedro Pascual, 1907, 210). Bu bölümde, İspanyol yazarın İslam peygamberinin Hz. İsa'nın göğe yükseldiğini dile getirdiği ve bunun doğru olduğunu tasdik ettiği bir pasaj mevcuttur (Pedro Pascual, 1907, 211).

3.2. Sobre la Seta Mahometana

Müslümanlarla bir arada bulunduğu dönemde zamanla üst düzey bir Arapça bilgisine sahip olan Pedro Pascual'ın kaleme aldığı eserlerde Arapça bilimsel eserlere atıfta bulunduğu görülmektedir (Procter, 2002, 31). Bu âlim, Benî Ahmer başkentindeki 1298 ile 1300 yılları arasında kapsayan esaret yıllarında İslâm'a karşı Sobre la Seta Mahometana adlı Kastilyaca eserini kaleme aldı. Çalışmamızda bu eserin günümüze ulaşan tek nüshası olan İspanya'nın Madrid şehrindeki Biblioteca de San Lorenzo del Escorial adlı kütüphanede mahfuz bulunan el yazmasının edisyonundan istifade ettik. Fernando González Muñoz tarafından yapılan edisyon günümüzde kabul edilen en güvenilir ve başvuru yapılan edisyon olarak dikkat çekmektedir. Onun bu eserde Hz. Muhammed'in hayatını anlatırken İslam ve Hristiyan kaynaklarından ayrı iki anlatı sunduğu bilinmektedir (Tolan, 2012, 675). İlk olarak Müslüman kaynaklarına göre bir anlatım yapan Pedro Pascual, daha sonra Hristiyan kaynakları ışığında bilgiler vermeye devam etmektedir (Tolan, 2004, 35). Onun İslam peygamberine dair verdiği malumatın kaynakları arasında X. asırda yaşamış Abdülmesih b. İshak Kindî'nin başlıksız risalesi de bulunmaktadır (Puig Montada, 2003, 244). Eserin muhtevasına bakıldığında ilk göze çarpan şey Pedro Pascual'ın İslâm'ın kaynaklarına ve terminolojisine tafsilatlı bir şekilde hâkim olmasıdır. Kendisinden önceki dönemde İber Yarımadası'ndaki yaşayıp İslam hakkında bilgi veren Hristiyanlardan daha derin bilgiye sahip olduğunu bildiğimiz Pedro Pascual'ın yeni ve farklı kaynaklara erişim sağlamış olabileceği düşünülebilir.

İslam dini ve peygamberi hakkında edindiği bilginin kaynakları tamamı tafsilatlı bir şekilde tespit edilmese de Pedro Pascual'ın hem Latin hem de Arapça kaynaklara eriştiğine dair birtakım iddialar mevcuttur (Tolan, 2012, 676). Eserinin bir bölümünde kullandığı “Moriskolar'ın (Müslümanlar) kitaplarında Sergius adlı Hristiyan'ın Muhammed'e ve mezhebine inandığı yazılıdır.” cümlesi onun Müslümanların eserlerine ulaştığını teyit etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98). Pedro Pascual'ın bu eseri kaleme almadaki asıl gayesinin Kastilya topraklarında yaşayan Hristiyanların Müslümanlarla yaşayacakları teolojik tartışmalarda savunabilecekleri önemli argümanları sunabilmelerine katkı sağlamak olduğu düşünülmektedir (Tolan, 2012, 674-675). İslam hakkında eser kaleme alan Hristiyanlar arasında Pedro Pascual, kaynaklarının çeşitliliği ve verdiği bilgilerin derinliği bakımından kendi çağında yetişen Avrupalı entelektüeller arasında seçkin bir yere sahiptir.

Eserin giriş kısmında yer alan Pedro Pascual'e ait bazı ifadeler, onun bu eseri hangi sebeple hazırladığı konusunda ciddi bir fikir vermektedir. Kendisiyle birlikte Gırnata şehrinde bazı Hristiyan esirlerle birlikte hapis hayatı yaşadığı bilinen yazar, dindaşlarının durumuna üzüldüğünü ve bu kitabı kaleme almaya niyet ettiğini zikretmektedir. Onun bu satırlarda dile getirdiği sözler, kitabın hazırlanmasında İslâmî kaynaklardan istifade ettiğine dair de güçlü kanıtlar sunmaktadır. Pedro Pascual'ın Müslümanların İslam dinini övmek maksadıyla kendisine şifahi olarak anlattıklarının yanı sıra onların telif ettiği eserleri tetkik ettiğini vurgulaması son derece dikkat çekicidir (Pedro Pascual, 2011, 84). Onun yaşadığı XIII. asırda İber Yarımadası ve Avrupa topraklarında yaşayan Hristiyan entelektüellerin Müslüman âlimlerin farklı bilim dallarında telif ettikleri Arapça eserlere büyük ölçüde Arapçadan Latince, Kastilyaca ve Katalanca gibi dillere yapılan tercüme aracılığıyla ulaştıkları dikkate alındığında Pedro Pascual'ın ilgili

kaynaklardan orijinal dillerinde mi yoksa tercüme edilmiş versiyonları üzerinden mi ulaşım istifade ettiği sorusu akla gelmektedir. Onun yaşadığı döneme kadar Kur'an-ı Kerim ve bazı Arapça teolojik metinlerin Latinceye tercüme edildiği bilinse de eserinde atıfta bulunduğu hadis kaynaklarının henüz herhangi bir Batı diline tercüme edilmemiş olması yazarın ilgili eserlere doğrudan ana dilinde ulaşmasının güçlü bir ihtimal olduğunu göstermektedir.

Hız. Muhammed'in doğuşu ve annesi, babası, dedesi, amcası ve eşleri hakkında büyük ölçüde tarihi gerçekliklere uygun bilgiler nakleden Pedro Pascual, onun henüz doğmadan babasını kaybettiğini, annesinin bir süre onu yetiştirdiğini ve sonrasında yetiştirmesi için Halime adlı kadına verildiğini ifade ederek İslam kaynaklarındaki bilgilerle örtüşen bir anlatı sunmaktadır. İslam peygamberinin çocukluk yıllarında bir süre dedesi Abdülmuttalib'in yanında kaldıktan sonra dedesi tarafından amcası Ebû Tâlib'e emanet edildiğini zikreden yazar, bu pasajlarda Rahip Bahira olayına atıfta bulunmaktadır. Burada çok bilgili ve dindar bir figür olarak tasvir edilen Rahip Bahira'nın Ebû Tâlib'e Hız. Muhammed'in büyük bir halkın peygamberi olacağını müjdelediği ve onu özellikle Yahudilerin olası saldırılarından iyi bir şekilde koruması gerektiği hususunda uyardığı aktarılmaktadır (Pedro Pascual, 2011, 86).

Eserde Hız. Muhammed'in 25 yaşına geldiğinde o günlerde büyük bir zenginlik sahibi olan Hız. Hatice ile evlendiği ve onların bu evlilikten üç erkek ve dört kız olmak üzere yedi çocuk dünyaya getirdikleri zikredilmektedir. Yazar, üç erkek çocuğun İslam inancını benimsemeden vefat ettiğini naklederken peygamberin kızlarının bu dine girdiklerini ve ilk Müslümanlar arasında yer aldıklarını vurgulamaktadır (Pedro Pascual, 2011, 88). Bu pasajlarda Hız. Muhammed'in 40 yaşına geldiğinde dağda bir ay veya daha uzun süreliğine inzivaya çekildiği bir süreçte melek Cebrail'in kendisine görüldüğü ve böylece kendisine peygamberlik verildiği anlatılmaktadır. Hız. Muhammed'in tebliğ faaliyetlerinden bahsettikten sonra İslam dinine giren ilk Müslümanlardan Hız. Hatice, Hız. Ali, Hız. Ebubekir ve Hız. Zeyd hakkında Müslüman oluş sıralarına göre malumat verilmektedir (Pedro Pascual, 2011, 88-89).

Sobre la Seta Mahometana, İslam peygamberinin hayatı ve İslam dini hakkında bilgiler sunan bir teolojik metin olmasının yanında ilk devir İslam tarihi hakkında bilgi sunan Avrupa'da yerel bir dilde telif edilen nadir eserlerdendir. Müslümanların Mekke devrinde büyük sıkıntılar çektikleri anlatılan eserde belli sayıda Müslümanın Hristiyan inancına mensup Necâşî tarafından idare edilen Habeş topraklarına göç ettiği zikredilmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98). Anlatıya göre, Hız. Muhammed'in Medine merkezli İslam Devleti'ni kurmasını takip eden yıllarda İslam Devleti ile Bizans İmparatorluğu arasında birtakım savaşlarda karşı karşıya gelinse de Müslümanlar bu mücadelelerde bir başarı elde edemedi. Anlatıda Hız. Muhammed'in hayatta iken bazı destekçilerinin savaşlarda alınan yenilgiler sonucunda İslam dinini bırakmak istemeleri üzerine İslam peygamberinin onlara bazı ayetleri hatırlatarak Allah'ın bu dini yaymak için gayret gösterenlere cennette büyük nimetler bahşedeceğini müjdelediği nakledilmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98).

Pedro Pascual, İslam peygamberinin 632 yılında vefat etmesinden sonra ilk Müslümanlardan Hız. Ebubekir'in Müslümanların lideri olarak hüküm sürdüğünü zikrederken onun tüccar olarak tanındığını ve Arap toplumunda saygın bir konuma sahip olması sebebiyle pek çok insanın İslam'ı seçmesine yardımcı olduğunu vurgulamaktadır (Pedro Pascual, 2011, 98). İlk İslam halifesinin vefatından sonra onun Müslüman olmasına vesile olduğu Hız. Ömer'in Müslümanların lideri olduğunu nakleden yazar, bu devirde Benî Kurayza gibi bazı Yahudi kabilelerin İslam'ı benimsediğini aktarmaktadır.

Kur'an-ı Kerim ve hadislerden sık sık iktibaslar yapan Pedro Pascual'in eserinde yer alan kısaltmalar da dikkat çekicidir. Yazar, metinde hadisleri genellikle "Alhadiz" olarak vurgulayarak bunların hangi hadis kaynağından alındığını (örneğin: "Muslimi" şeklinde) belirtmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98). Müslümanların Hız. Muhammed'in sözlerine hadis adını verdiklerini söyleyen Pedro Pascual, hadislerde birtakım çelişkiler bulunduğunu iddia etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98). Eserin giriş kısmında İspanyol yazar, Hız. Muhammed ve sonraki devirlerde yaşamış bazı Müslüman âlimlerin eserlerini okuduğunu ve onlardan istifade ettiğini sarih bir şekilde dile getirmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98).

Pedro Pascual, İslam peygamberinin hayatı ve ilk dönem İslam tarihine dair genel bir panorama çizdikten sonra Kur'an-ı Kerim'de tenakuz olduğunu düşündüğü hususları sıralayıp kendisine göre bu hususların doğru olduğunu ispat etmek adına bazı argümanlar ortaya koymaktadır. İlk olarak yazar, Müslümanların kutsal kitabında dinde zorlama olmadığına dair bir hüküm yer aldığını vurgulayıp Hız. Muhammed'in Buhârî ve Müslim'de geçen bir hadisinde Allah'ın dinini ve kendisinin elçiliğini kabul edene kadar gayrimüslimlere karşı savaşmanın farz kıldığını ifade ettiğini hatırlatarak bu hususta bir tenakuz olduğunu iddia etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 98). Onun İslam

dininde çelişkili bulduğu hususlardan biri ise Kur'an-ı Kerim'de gayrimüslimlere yönelik bakış açısıyla ilgilidir. O, burada Müslümanların kutsal kitabında tanrıya iman edip hayırlı işler yapan Hristiyanların ve Yahudilerin acı çekmeksizin mükafatlandırılacağını zikretmektedir. Ancak gerek Kur'an-ı Kerim gerekse diğer İslamî kaynaklarda bu yönde bir ifadenin yer almadığı açıktır. Takip eden pasajlarda Pedro Pascual, İslam peygamberinin Kur'an-ı Kerim'den başka kitaba sahip olanların cezalandırılacağı yönündeki ifadelerini hatırlatarak iki yaklaşım arasında tenakuz olduğu yorumunda bulunmaktadır (Pedro Pascual, 2011, 104).

Pedro Pascual'ın İslam dininde çelişkili bulduğu hususlardan biri de iman, amel ve cennet arasındaki ilişkiye dairdir. O, Hz. Muhammed'in ümmetine Allah'a iman edip kendisinin peygamberliğini kabul eden herkesin günahları olsa dahi cennete gireceğini müjdelediğini naklederken bunun Hristiyan inancına aykırı olduğunu ifade etmektedir. İspanyol din adamı, bahsi geçen pasajlarda Hz. İsa'nın cennete girmek için amelin de iman kadar gerekli olduğunu vurgulayan "Amel olmadan iman ölüdür" sözünü aktarır onun şu sözlerinden alıntı yapmaktadır:

"Bir insan Tanrı'ya "Rab, Rab, tek Tanrı, tek Tanrı" derse cennete giremez, ancak erdemli işler yaparsa, günahtan uzak durursa ve günah işlerse, günahlarından tövbe etmeyi bilmeli, işlediği için büyük pişmanlık ve üzüntü duymalı ve mümkünse ağızyla itiraf etmeli ve elinden geldikince telafi etmelidir, çünkü insan elinde olanı teslim edebilecekken günah affedilmez. (Hristiyanlık)" (Pedro Pascual, 2011, 161)

Pedro Pascual, metinde okuyucuyu Hz. Muhammed'in gerçek bir peygamber olmadığına kendi dile getirdiği argümanlar üzerinden ikna etme gayreti göstermektedir. İspanyol din adamı, Hz. İsa'nın kendisinden sonra gerçek bir peygamberin gelmeyeceğini ifade ettiğini ve İncil'de de başka bir peygamberin geleceği yönünde herhangi bir kayda rastlanmadığını vurgulayarak Hz. Muhammed'in peygamber olmadığını iddia etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 163).

Pedro Pascual'ın Hz. Muhammed'in hayatına dair eserinde değindiği en ilginç konulardan biri onun Mekke'den Kudüs'e gerçekleştirdiği Mi'rac olayıydı. İlk olarak Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynaklarında anlatılan bu tarihi olay daha sonraki yıllarda Ka'b b. Zühayr (ö. y. 645), İbn Abbâs (ö. 687) ve İbn İshâk'ın (ö. 768) öncü Müslüman müelliflerin eserlerinde yer aldı (McMichael, 2011, 294; Uzun, 2020, 135). Müteakip yıllarda İslam dünyasının farklı bölgelerinde İslam peygamberinin bu mucizevi gece yolculuğunu anlatan mi'râciyye ya da mi'râcnâme adıyla bilinen eserler telif edilerek zamanla Endülüs topraklarında yaşayan Müslümanlar arasında Mi'rac olayı yakından tanınmaya başladı. İbn Hazm (ö. 1063), Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 1240) ve Muhammed b. Ahmed Kurtubî (ö. 1273) gibi Endülüs menşeli âlimler, eserlerinde Mi'rac olayına atıfta bulunurken İslam peygamberinin bu yolculuğu bölgede yaşayan gayrimüslimler arasında da erken devirlerden itibaren ilgi gördü (İbn Hazm, 2007, 282; Muhyiddin İbnü'l-Arabî, 2017, 31; Muhammed b. Ahmed Kurtubî, 2000, 327). Tespit edebildiğimiz kadarıyla bu olaydan bahseden İber Yarımadası'ndaki ilk Hristiyan kaynağı XI-XII. asırlara tarihlendirilen ve Toledo şehrinde yaşayan Mozaraplar tarafından telif edildiği düşünülen Liber Denudationis sive Ostensionis aut Patefaciens adlı anonim eserdir (Müellifi Meçhul, 1994, 374). XIII. asırda Toledo Başpiskoposu Rodrigo Jiménez de Rada, Historia Arabum eserinde bu olaya değinirken takip eden yıllarda Kastilya-León Kralı X. Alfonso'nun emriyle saray tarihçileri tarafından hazırlanan Estoria de España başlıklı kronik de bahsi geçen yolculuğa dair anekdotlar aktarmaktadır (Rodrigo Jiménez de Rada, 1999, 92-93; Alfonso X el Sabio, 1906, 271). İslam dini ve kültürüne yönelik yoğun bir ilgisi bulunan "Bilge" lakaplı X. Alfonso'nun Endülüs üzerinden Kastilya topraklarına taşınan Kitâbü'l-Mi'râc adlı eseri Arapçadan Kastilyacaya, ardından Latince ve Eski Fransızcaya tercüme ettirmesi Hz. Muhammed'in gece yolculuğuna dair anlatının özelde Hristiyan İspanya'da daha geniş çerçevede ise Avrupa'da popüler hâle gelmesine zemin hazırladı. Takip eden süreçte bu yolculuktan bahseden yazarlardan Pedro Pascual'ın bu bilgiyi hangi kaynaktan edindiğini kesin bir şekilde tespit etmek zor olsa da onun ve çağdaşı olan dindaşlarının bu olaya atıfta bulunması, XIII. asra kadar bahsi geçen anlatının belli bir Hristiyan okuyucu kitlesine ulaştığını tasdik etmektedir.

Pedro Pascual, Sobre la Seta Mahometana'da "Elmiragi" adıyla bahsettiği bu olayın İslam peygamberinin Cebrail tarafından uyandırılmasıyla başladığını aktarmaktadır. (Pedro Pascual, 2011, 134-137). Yazar, bahsi geçen yolculukta Hz. Muhammed'in kendisinden önceki peygamberle görüştüğünü ifade etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 134-137). Onun sunduğu bu anlatı, başta Kitâbü'l-Mi'râc olmak üzere yolculuğa dair bilgiler sunan diğer İslam kaynağıyla büyük ölçüde örtüşmektedir. Söz gelimi Pedro Pascual'ın Hz. Muhammed'in ağzından naklettiği Cebrail'in görsel tasviri şöyledir:

“O zaman Muhammed şöyle dedi: “Yatağında yatıyordum; ne kadar uyuduğumu bilmiyordum ki, Cebrail’i kapımın önünde şu şekilde dururken gördüm: Başı süt gibi beyazdı, saçları mercan gibiydi, rengi kar gibiydi, kaşları genişti ve dişleri çok parlaktı. İki inciyle süslenmiş kemer takmıştı, kanatları ve ayakları yeşildi. Ve şekli batıdan doğuya doğru parlıyordu. Üzerinde incilerle ve değerli taşlarla süslenmiş beyaz giysiler vardı. Yanında Alborat adında bir hayvan vardı; bu hayvan eşekten büyük, katırdan küçüktü; yüzü insan, kulakları at, yüzü inci, kulakları zümrüt, kuyruğu yakut ve gözleri güneş gibi parlıyordu. (Hz. Muhammed tasavvuru)” (Pedro Pascual, 2011, 134-137).

Pedro Pascual’ın bu eserini hazırlamasından kısa bir süre önce Kastilya kraliyet sarayında X. Alfonso’nun emriyle Arapçadan ilk olarak Kastilyacaya, ardından Latince ve Eski Fransızcaya tercüme edilen Kitâbü’l-Mi’râc’ın La Escala de Mahoma başlıklı Kastilyaca versiyonunda yer alan şu kayıtlar, İspanyol yazarın gece yolculuğuna dair kaynağının bu eser olduğu yönünde güçlü bir kanıt sunmaktadır:

“O anda melek Cebrail geldi ve bana kendini şu şekilde gösterdi: yüzü süten veya herhangi bir kardan daha beyazdı; saçları mercandan daha kırmızıydı. Kaşları oldukça genişti ve çok güzel ve iyi biçimli bir ağzı vardı. Dişleri çoğunlukla beyaz ve parlaktı. (Hz. Muhammed tasavvuru)” (Müellifi Meçhul, 1949, 265).

İspanyol yazarın Mi’râc anlatısındaki tasvirler ve Hz. Muhammed’in Cebrail’in rehberliğinde göğün yedi katına ulaşması gibi anlatılar, onun buradaki ana malzemesini çok benzer bir muhteviyat sunan La Escala de Mahoma’dan almasının kuvvetle muhtemel olduğunu göstermektedir (Pedro Pascual, 2011, 143, Müellifi Meçhul, 1949, 269).

Pedro Pascual, İslam peygamberinin çok eşi olması hususunu eserinin farklı yerlerinde vurgulamaktadır. Onun ilk olarak Hz. Hatice ile evlendiği, ticaret sayesinde zenginleştikten sonra başka eşler aldığı aktarılmaktadır. Bu eşlerden Hz. Ebubekir’in kızı Hz. Aişe, Hz. Zeyneb, Ümmü Seleme, Hz. Safiye, Hz. Meymûne ve Hz. Sevdâ’nın adlarını zikreden Pedro Pascual, kendisinden önce Avrupa’da yaşayıp eserlerinde Hz. Muhammed’in çok eşe sahip olmasını tenkit eden Hristiyan alimlerle benzer doğrultuda bir yaklaşım ortaya koymaktadır (Pedro Pascual, 2011, 100).

Pedro Pascual, bu pasajlarda Ortaçağ Hristiyan kaynaklarında Müslümanları tanımlamak için kullanılan “Morisko” ifadesinin ne zaman ortaya çıktığı, anlamı ve kapsamına dair birtakım izahlarda bulunmaktadır. Bu bölümde Müslümanlar için Morisko ifadesinden başka “Sarazen”, “İsmailî” ve “Hageri” gibi ifadeler yer verilmektedir (Pedro Pascual, 2011, 123). Ancak bu eserlerde zikredilen ifadelerin tanımına dair sınırlı bilgiler sunulmaktadır. Söz gelimi Pedro Pascual’ın bu eserini telif etmesinden çok kısa bir süre önce hazırlanan ve sadece İber Yarımadası’nın değil aynı zamanda Ortaçağ Avrupası’nın en önemli hukuk metinlerinden olan Las Siete Partidas’ta Müslümanları ifade etmek için “Morisko” tanımı kullanılırken burada kelimenin muadili olarak Latince “Sarazen” kavramına atıfta bulunmaktadır (Alfonso X el Sabio, 1807, 486). Pedro Pascual, bahsi geçen adların kökenine dair bazı ifadeler yer vermektedir. Söz gelimi Müslümanların Hz. İsmail’in soyundan geldikleri için İsmailî olarak tanımlandıklarını vurgularken “Sarazen” ifadesinin Hz. İbrahim’in eşi olan Sâre ile ilişkilendirildiğini ancak bu durumun onun soyundan geldikleri anlamına gelmeyeceğini izah etmektedir (Pedro Pascual, 2011, 123).

Sobre la Seta Mahometana, sadece Hz. Muhammed’in hayatı ve Hulefâ-yi Râşidîn devri İslam tarihi hakkında bilgi sunmakla kalmayıp İspanya’da İslam hakimiyetinin ilk yıllarına dair önemli anekdotlar aktarması bakımından Ortaçağ İspanya tarihinin önemli kaynaklarından biri olma özelliği taşımaktadır. Pedro Pascual, bu bölümde Müslümanların peygamberin ölümünden seksen yıl sonra İber Yarımadası’nı fethettiklerini ifade edip bu devirde yarımada’nın siyasi durumuna dair genel bir panorama sunmaktadır. Bu yıllarda Vizigot hükümdarı Witiza’nın (Otiza) bölgede hüküm sürdüğünü ve ona bağlı Julian’ı (Yllán) vergi toplamak üzere Kuzey Afrika topraklarına gönderdiğini aktaran yazar, kralın onun kızına tacizde bulunduğu vurgu yapmaktadır. Metinde kralın kızına tacizine öfkelenen Julian’ın ondan intikam almak amacıyla Kuzey Afrika’yı fethetmiş olan İslam ordularına yardım ederek onları İspanya’ya taşıdığı aktarılmaktadır (Pedro Pascual, 2011, 123). Burada geçen anlatı, İbn Abdülhakem (ö. 870), İbn Haldûn (ö. 1406) ve Makkarî (ö. 1632) gibi Arapça kaynaklarının büyük bir kısmında aynı şekilde geçmektedir (İbn Abdülhakem, 1991, 205, Makkarî, 1986, 221). Pedro Pascual, İslam ordularının son Vizigot Kralı Roderick’i mağlup ederek kısa bir süre zarfında bölgede hükümlanlık kurmakla kalmayıp Fransa içlerine ilerleyip Paris yakınlarına kadar ulaştıklarını anlatmaktadır.

Pedro Pascual, *Sobre la Seta Mahometana*'nın son satırlarında dindaşlarına bu kitabı neden telif ettiğini ve Hristiyanları bu kitabı neden okuması gerektiğini şu sözlerle ifade etmektedir:

“Bu nedenle, bu kitabı okumak, dinlemek ve anlamak istemenizi rica ve tavsiye ederim, çünkü bu kitapta, kanunumuzun düşmanlarına karşı kendinizi savunacak şeyler bulacaksınız; zira Tanrı'nın sözünü dinlemekten hoşlanmayan kimse iyi bir Hristiyan sayılmaz. (Müslüman-Hristiyan karşıtlığı söylemi)” (Pedro Pascual, 2011, 267).

Eserin giriş ve son kısmında yer verilen ifadeler, Pedro Pascual'ın dindaşlarının İslam inancına karşı bir savunma refleksi geliştirebilmesini amaç edindiğini ortaya koymaktadır. Zira yazar, Benî Ahmer Devleti'nin başkenti Gırnata'da esir hayatı yaşadığı günlerde Müslümanlara esir düşen bazı dindaşlarının kendi inançlarından uzaklaşma tehlikesini görmesi, bu eseri hazırlamasında ana etkenlerde biri olduğu bilinmektedir.

Pedro Pascual'ın eserlerinde İslam peygamberine yönelik görüşlerinin kendisinden önce İber Yarımadasında yaşamış dindaşlarıyla birtakım ortak ve farklı özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Örneğin *Sobre la Seta Mahometana*'da Hz. Muhammed'in Hz. İsâ hakkında olumlu düşüncelere sahip olduğunu anlatan ifadeler, kendisinden bir asır önce Hristiyan İspanya topraklarına gelerek Kur'an-ı Kerim'i Latinceye tercüme ettiren Kluni tarikatının başrahibi Muhterem Peter'in kayıtlarıyla benzer doğrultudadır. Nitekim onun *Summa Totius Haeresis Saracenorum* adlı eserinde aktardığı İslam peygamberinin Hz. İsâ'ya yönelik görüşleri bu metinle büyük ölçüde örtüşmekteydi (Petrus Venerabilis, 2016, 68). Pedro Pascual tarafından Hz. Muhammed'in yeni bir dini tebliğ ederek insanları aldattığına dair ifadeleri yeni bir söylem olmayıp bölgede yaşayan bazı dindaşları tarafından dile getirilmekteydi. Onunla aynı asırda yaşayan İspanyol tarihçi Lucas de Tuy (ö. 1249), *Chronicon Mundi* adlı kroniğinde İslam peygamberi hakkında aldatıcı ifadesini kullanmaktadır (Lucas de Tuy, 1926, 202).

Tartışma ve Sonuç

İber Yarımadası'nda Hristiyan siyasi sınırlarının güneye doğru genişlediği bir dönemde yaşayan Pedro Pascual, Ortaçağ İspanya tarihinde Müslüman topraklarında esaret hayatı yaşayan az sayıdaki din adamından biridir. Onun Benî Ahmer Devleti başkenti Gırnata'da geçirdiği günlerde Müslümanlara yönelik gözlemlerini de ihtiva eden teolojik metinleri, İslam-Batı ilişkileri tarihinde önemli bir yere sahiptir. Kendisinden önceki asırlarda yarımada yaşayan dindaşlarının büyük bir kısmından farklı olarak Pedro Pascual, İslam dini ve Hz. Muhammed hakkında sınırlı bilgiler sunmak yerine bu konuları ihtiva eden *Sobre la Seta Mahometana* adlı müstakil ve kapsamlı bir eser telif etmesinden dolayı önemi vurgulanması gereken bir figürdür. Eserlerinde başta Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynakları olmak üzere İslami kaynaklardan beslenen İspanyol yazar, bu yönüyle de Ramon Martí ve Ramon Llull gibi kendisiyle aynı çağda Hristiyan İspanya topraklarında yaşayan teologlarla birlikte Batı dünyasında İslam inancının ana kaynaklarına dayalı olarak tanınma sürecine öncülük etti.

Geç Ortaçağ devrinde Hristiyan İspanya topraklarında yetişen Hristiyanlar arasında İslam hakkında en derin bilgi birikimine sahip figürlerden biri olan Pedro Pascual'ın İslam dini ve Müslümanlar hakkındaki söylemi, genel hatlarıyla tetkik edildiğinde olumsuz bir çizgide görülse de çalışmamıza konu olan iki eserinde İslam hakkında bazen objektif yaklaşım ve söylemlere de yer verildiği görülmektedir. *Disputa del Bisbe de Jaen* adlı eserinde İslam dinini “sapkın” söylemiyle tanımlayan yazarın Hz. Muhammed'in Hz. İsâ ve Hz. Meryem ile ilgili sözlerinin doğru olduğunu vurgulaması, onun İslam söyleminin tamamen düşmanca ve karşıt bir yapıda olmadığını tasdik etmektedir. *Sobre la Seta Mahometana* adlı eserinin son pasajlarında yazarın dindaşlarına kitabında düşman olarak tanımladığı Müslümanlara ve Yahudilere karşı kendilerini savunacak argümanlar bulacaklarını vurgulaması ise onun misyonerlik söylemine açık bir örnek olarak dikkat çekmektedir. Tüm bu söylemler yazarın, İslam dinini Hristiyanlar için bir tehdit olarak benimsediğini ve onlara karşı mücadelede misyonerlik faaliyetlerinin yazarın nezdinde ne ölçüde önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

Pedro Pascual'ın İslam dini ve Müslümanlar hakkında önemli bilgilere yer verdiği *Disputa del Bisbe de Jaen* adlı eserinde Gırnata şehrindeki esaret yıllarında esir Hristiyanlara karşı Müslümanların ve Yahudilerin tavırlarına dair tanıklıkları, bu çağda İslam idaresi altındaki Endülüs topraklarında Müslümanlarla Hristiyanlar arasındaki dinî temasların farklı boyutlarını gözler önüne sermektedir. Benzer şekilde onun kapsamlı bir anlatı sunduğu *Sobre la Seta Mahometana* adlı eseri İslam dininin temel esasları ve Hz. Muhammed'in hayatı hakkında Batı dillerinde önemli bir teolojik metin olarak öne çıkarken Hulefâ-yi Râşidîn devri ve Endülüs'ün fethedildiği yıllara dair aktarılan bilgilerle ilgili metin bu

devrin önemli tarihi kaynakları arasında yer almaktadır. Kendi yaşadığı devre kadar Avrupa kıtasında yetişip eserlerinde İslam dini ve Müslümanlar hakkında ekseriyetle sınırlı bilgiler çerçevesinde görüşlerini beyan eden Hristiyan âlimlerden farklı olarak Pedro Pascual, Hz. Muhammed'in hayatı, peygamberliği ve İslam dininin temel esasları gibi konuları Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynaklarının yanı sıra Müslüman âlimlerin eserlerini ihtiva eden geniş bir kaynak havuzundan istifade ederek Batı dünyasında bu yönüyle göze çarpmaktadır. XIII. asra kadar Batı dini literatüründe hakkında sınırlı bilgi sunulan İslam inancını kabul eden ilk Müslümanlar, Hz. Muhammed'in eşleri ve Mekke'den Kudüs'e gerçekleştirilen Mi'râc olayı hakkında eserlerinde daha kapsamlı bilgiler aktaran İspanyol din adamı, Avrupalı dindaşlarının İslam dini ve Müslümanlara dair bilgilerinin zenginleşmesine katkı sağladı. Ayrıca onun bilhassa Sobre la Seta Mahometana olmak üzere eserlerinde İslam dininin sahte bir din olduğu ve bu dinin kutsal kitabının birtakım tenakuzlar ihtiva ettiği yönündeki görüşleri, kendisinden sonraki süreçte Avrupalı Hristiyanlara Müslümanlara karşı mücadelede malzeme sundu.

Avrupa kıtasında İslam dinine yönelik ilk görüşlerin ortaya çıktığı İber Yarımadası'nda yaşayan Pedro Pascual'ın İslam tasavvuru, erken dönemde bölgedeki İslam'a karşı gerçeklikten uzak ve pejoratif bir söylem benimseyen Kurtubalı Alvarus ve Kurtubalı Eulogius gibi Hristiyanlardan farklı olarak çok daha mutedildi. Takip eden süreçte yarımada da yaşayıp İslam dini ve Müslümanlara yönelik görüşleriyle öne çıkan Hristiyanlar arasında Pedro Pascual, bu din ve ortak bir çevrede yaşadığı Müslümanlar hakkında çok daha kapsamlı ve doğru bilgilere ulaşmış ve bu bilgileri de eserlerinde büyük ölçüde makul bir şekilde kullanmış bir Hristiyan olarak dikkat çekmektedir. Kendi yaşadığı devre kadar bölgede faaliyet gösteren İspanyol din adamını diğer dindaşlarının büyük bir çoğunluğundan ayıran en temel özelliklerinden biri de Arapça öğrenmesi ve başta Kur'an-ı Kerim ve hadis kaynakları olmak üzere İslamî metinlerden istifade etmiş olmasıydı. Misyonerlik faaliyetlerinde İslam hakkında derin bilgi birikimine sahip olunması gerektiğini düşünmesi, onun bu konuda Muhterem Peter ve Ramon Llull ile yakın bir çizgide durduğunu göstermektedir. Ayrıca Pedro Pascual'ın Hz. Muhammed'in Hz. İsâ'nın Tanrı tarafından yaratıldığı, bu dünyada babasız olmadığı, Kutsal Meryem'den dünyaya geldiği ve Kutsal Meryem'in her zaman bakire kaldığını yönünde görüşler bildirdiğini ve bu sözlerinde haklı olduğunu ifade etmesi, Hristiyan Batı dünyasında eşine az rastlanır örneklerdendir. Onun bahsi geçen eserlerinde İslam dininin temel özellikleri, Hz. Muhammed'in hayatı, eşleri, ilk Müslümanlar ve ilk dönem İslam tarihi hakkında çoğu Batılı kaynakta zikredilmeyen bilgiler sunması, Avrupa'daki Hristiyanların İslam dini ve Hz. Muhammed hakkında daha doğru ve tafsilatlı bilgi sahibi olmalarını mümkün kıldı.

Kaynakça

- Alfonso X el Sabio (1807). *Las Siete Partidas*. Imprenta Real.
- Alfonso X el Sabio (1906). *Estoria de España*, Bailly-Bailliere e Hijos.
- Alvaro de Córdoba (1852). *Indiculus Luminosus*, (Jacques Paul Migne ed.). Patrologia Latina.
- Asin Palacios, M. (2010). *Dante ve İslam*. (Güneş Ayas çev.). Okuyan Us Yayınları.
- Biosca i Bas, A. (2020). The Figure of Muḥammad in the Disputa by Pseudo Pere Pasqual. C. F. Hernández, L. G. Jones (ed.). *Propaganda and (un)covered identities in Treatises and Sermons Christians, Jews, and Muslims in the premodern Mediterranean* içinde. (ss. 85-93). Universitat Autònoma de Barcelona Servicions de Publicacions.
- Catlos, B. A. (2014). *The Muslims of Medieval Latin Christendom, c. 1050-1614*. Cambridge University Press.
- Colominas, M. (2016). *The Religious Polemics of the Muslims of Late Medieval Christian Iberia Identity and Religious Authority in Mudejar Islam*. (Doktora Tezi). University of Amsterdam.
- Concilium Lateranense IV*. <https://www.papalencyclicals.net/councils/ecum12-2.htm> erişim tarihi (04.07.2024)
- Constable, O. R. (2018). *To Live a Moor: Christian Perceptions of Muslim Identity in Medieval and Early Modern Spain*. University of Pennsylvania Press.
- Echevarria, A. (1999). *The Fortress of Faith: The Attitude towards Muslims in Fifteenth Century Spain*. Brill.
- Frankenberg, G. (1994). "Zur Alchemie von Recht und Fremdheit. Die Fremden als juristische Konstruktion". *Über Integration und Ausgrenzung in Einwanderungsländern* içinde. (ss. 41-67). Fischer Taschenbuch Verlag.
- İbn Abdülhakem. (1991). *Fütûhu Mısır ve Abbâruhâ*. Mektebetü Medbuli.
- İbn Abdülmün'im Himyerî. (1963). *er-Ravzâ'l-Mi'târ fî Haberil' Aktâr*. (Pilar Maestro Gonzalez çev.). Graficas Bautista.
- İbn Hazm (2007). *el-Fasl fi'l Mîlel ve'l-Ehvâ' ve'n-Nihal*. (Halil İbrahim Bulut çev.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.

- İbnü'l Arabî M. (2017). *Füshûs-ul Hikem*. (Ahmed Avni Konuk çev.). Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Koningsveld, P. S. (1994). S. K. Samir, J. S. Nielsen (ed.). Christian Arabic Literature from Medieval Spain: An Attempt at Periodization. *Christian Arabic Apologetics during the Abbasid Period (750-1258)* içinde. (ss. 203-223). Brill.
- Lucas de Tuy. (1926). *Chronicon Mundi*. (Julio Puyol ed.). Real Academia de Historia.
- Makkarî, A. b. M. (1986). *Nefhu't-Tîb min Ğusni'l-Endeliisi'r-Ratîb*, (Yûsuf eş-Şeyh el-Bukâî thk.). Universidad de Granada.
- McMichael, S. J. (2011). The Night Journey (al-isrâ') and Ascent (al-mi'râj) of Muḥammad in Medieval Muslim and Christian Perspectives. *Islam and Christian-Muslim Relations* (22). 293-309.
- Muhammed b. A. K. (2000). *el-Câmiu li Abkâmi'l Kur'an*. (M. Beşir Eryarsoy çev.). Buruc Yayınları.
- Müellifi Meçhul (1994). *Liber Denudationis sine Ostensionis aut Patefaciens*. Brill.
- Müellifi Meçhul (1949). *La Escala de Mahoma*, (Jose Muñoz Sendino ed.). Direccion General de Relaciones Culturales.
- O'Callaghan, J. F. (1975). *A History of Medieval Spain*. Cornell University Press.
- Özdemir, M. (2012) *Endülüis Müslümanları*. Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Öztürk, İ., Gümüsoğlu T., Gezer, G. (2018). Kültürlerarası Çeviri Kapsamında Oryantalizm ve Öteki Kavramı. *Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Dergisi* (8). 17-45.
- Pedro Pascual. (2011) *Sobre la Seta Mahometana*. (Fernando González Muñoz ed.) Publications de la Universitat de Valencia.
- Pedro Pascual (1907). *Disputa del Bisbe de Jaen*. (Pedro-Armengol Valenzuela ed.) Imprenta Salustiana.
- Petrus Alfonsi (2006). *Dialogus Contra Iudaeos*. (Irvén M. Resnick çev.). The Catholic University of America Press.
- Petrus Venerabilis (2016). *Summa Totius Haeresis Saracenorum*. (Irvén M. Resnick çev.). The Catholic University of America Press.
- Procter, E. S. (2002). *Alfonso X de Castilla: Patrono de las Letras y del Saber*. Real Academia Alfonso X el Sabio.
- Puig Montada, J. (2003). The Polemic against Islam in Medieval Catalan Culture, *Wissen über Grenzen: Arabisches Wissen und lateinischen Mittelalter* içinde (ss. 238-258). A. Speer, L. Wegener (ed.). Walter de Gruyter, Berlin.
- Ramon Llull (2017). *Vita Coetanea*. (A. C. Ocana ed.). John Benjamin Publishing.
- Ramon Peñafort (2019). *Responsiones ad Dubitabilia circa communicationem Christianorum cum Sarracenis*. (Convivencia and Medieval Spain içinde, Mark T. Abate ed.). Macmillan.
- Riera i Sans, J. (1986). La invencio Literaria de Sant Pere. Pasqual. *Caplletra*. (1). 45-60.
- Rodrigo Jiménez de Rada. (1999). *Historia Arabum*. (Juan Fernandez Valverde ed.). Brepols.
- Rodrigo Jiménez de Rada (1989). *De Rebus Hispaniae*. (Juan Fernandez Valverde ed.). Alianza Editorial.
- Said, E. (1998). *Oryantalizm*. (Nezih Uzel çev.) İrfan Yayınevi.
- Szpiech, R. (2018). M. G. Arenal, G. Wieggers (ed.). Prisons and Polemics: Captivity, Confinement, and Medieval Interreligious Encounter. *Polemical Encounters: Christians, Jews, and Muslims in Iberia and Beyond* içinde (271-303). The Pennsylvania State University Press.
- Tolan, J. V. (2004). *Sons of Ishmael: Muslims through European Eyes in the Middle Ages*. University Press of Florida.
- Tolan, J. V. (2002). *Saracens, Islam in the Medieval European Imagination*. Columbia University Press.
- Tolan, J. V. (2012). Pedro Pascual. *Christian-Muslim Relation: A Bibliographical History*. (David Tomas, Alex Mallet ed.). Brill, 673-677.
- Uzun, M. İ. (2020). Mirâciyye. *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Cilt 35 135-140).
- Wolf, K. B. (1999). Muhammad as Antichrist in Ninth-Century Cordoba. *Christians, Muslims, and Jews in Medieval and Early Modern Spain* içinde, Edward D. English, Mark D. Meyerson ed. University of Notre Dame Press, 3-19.
- Ximena Jurado (1654). *Catalogo de los Obispo de las Iglesias Cathedrales de la Diocesi de Jaen*. Domingo Garcia y Morras.

EXTENDED SUMMARY

Purpose

This study aims to determine the relationships of Pedro Pascual, a prominent Christian cleric of the 13th century, with Muslims and his views on Islam and Muslims, based on his works written in Castilian and Catalan. His works titled *Disputa del Bisbe de Jaen* and *Sobre la Seta Mahometana* contain references to Muhammad's perception of Islam will be revealed by examining the fundamental principles of the Islamic religion and information about Muslims. Beginning in the 8th century, Christians living in al-Andalus under Islamic rule as "dhimmis" were granted protection by Muslim rulers and thereby secured their fundamental rights and freedoms. Muslims living in Christian Spain, known as "Mudejars," faced severe restrictions on their fundamental rights and freedoms. Christians, living in close contact with Muslims in every aspect of daily life, began to learn about their way of life, traditions, language, and religion. In the centuries that followed, some Christians emerged among them who became intimately familiar with the Islamic faith and developed discourses regarding it. During this century, when the Crusades against the Islamic world were at their height, the Christian kingdoms of Spain achieved major victories over the Muslims during the Reconquista on the Iberian Peninsula. Significant developments such as the founding of the Dominican and Franciscan orders laid the groundwork for a major transformation in Muslim-Christian relations in Europe during this century. Some Christian intellectuals living in close contact with Muslims in the Iberian Peninsula not only came to know their culture and religion more intimately but also included information about the Islamic religion and Muhammad in their works. Figures such as Alvaro de Cordoba, Petrus Alfonsi, and Petrus Venerabilis, who lived in the region in earlier centuries, were Western intellectuals who included views on Islam in their works.

In the 13th century, a number of pioneering Christians emerged who studied Arabic and wrote works on the Islamic faith based on Islamic sources. In addition to Christians such as Ramon Martí and Ramon Llull, another prominent religious figure of this century was Pedro Pascual, who stood out for his deep knowledge of Islam and the insights he offered on the Islamic faith in his writings. Pedro Pascual was born in the city of Valencia, which was under Islamic rule, and not only received a solid education in theology from an early age but also conducted research on the Islamic faith. In 1298, he was taken captive by Muslims in the city of Jaén and brought to Granada, the capital of the Nasrid Kingdom. Living there until his death in 1300, the Spanish writer not only made significant observations about Muslims during his years of captivity but also authored theological texts containing original insights into the Islamic religion and Muslims. The sections in his work *Disputa del Bisbe de Jaen*, written in Catalan, in which he describes his observations on Muslim-Christian relations in the city of Granada, are of great importance in demonstrating how interfaith interactions were conducted on the Iberian Peninsula in the 13th century. Pedro Pascual's work, *Sobre la Seta Mahometana*, stands out as one of the most comprehensive texts on the Islamic religion and Muhammad in Christian Europe up to that time. In this article, the author's perspective on Islam will be examined by analyzing the information he presents in this work regarding the fundamental principles of the Islamic faith, the life of Muhammad, and the early history of Islam. Furthermore, by examining examples of both shared and differing views between Pedro Pascual and his fellow believers who were prominent for their views on Islam in Europe up to the time of his own life, the study will highlight his contributions to the shaping of perceptions of Islam in the Western world. In this article, based on the information found in Pedro Pascual's works *Disputa del Bisbe de Jaen* and *Sobre la Seta Mahometana*, the author identifies the points he considers contradictory in the Islamic religion, as well as the names and types of Islamic sources from which he derived his knowledge of Islam. The author's observations during the days when he was captured by Muslims in Granada, the capital of the Nasrid state, largely shaped his perception of Islam.

Methodology

In this study, analysis, criticism, and synthesis based on primary sources were applied in accordance with historical research methods. This article examines the views and attitudes of the Spanish clergyman Pedro Pascual toward the Islamic religion and Muslims as reflected in Castilian and Catalan sources written during the Middle Ages, thereby shedding light on his perception of Islam and his contribution to the shaping of perceptions of Islam in Europe. This article applies the stages of analysis, critique, and synthesis based on primary sources, in accordance with the historical research methodology. In the analysis stage, passages concerning the Prophet Muhammad, the

fundamental principles of Islam, Muslim identity, and Muslim-Christian relations in Pedro Pascual's works, *Disputa del Bisbe de Jaen* and *Sobre la Seta Mahometana*, were identified and examined in terms of their content. In the critique stage, these records were evaluated within the framework of the author's conditions of captivity in Granada, the religious and political context of the 13th-century Iberian Peninsula, and the Christian polemical literature of the period. In the synthesis stage, the obtained data were brought together to reveal the basic characteristics of Pedro Pascual's discourse on Islam and Muslims. In the discourse analysis, the linguistic and content structure of the selected passages was examined, particularly focusing on expressions related to othering, religious polemics, identity construction, and interreligious relations.

Findings

This article identifies insights regarding the Islamic religion and the mindset of Muslims in the works of Pedro Pascual; based on these insights, it concludes that, for him, the Islamic religion represents a threat, while Muslims are a community that should be recognized for their religion and culture. It has been demonstrated how his work contributed to Christian literature on Muhammad in Europe, particularly through the information he provided on aspects of the Prophet's life that had been insufficiently known up to that point. Thanks to these findings, a better understanding of the nature of Muslim-Christian relations in medieval Europe has been facilitated.

Conclusions

In this study, the findings obtained through the examination of Pedro Pascual's records about the Islamic religion and Muslims led to the conclusion that he developed an anti-Islamic discourse and made efforts for Christians to get to know the Islamic religion better. In light of the findings presented in the article, it has been understood that the author's views about the Islamic religion influenced subsequent Christians as well.

Originality and Value

This study, the first article written in Turkish about Pedro Pascual who lived alongside Muslims in medieval Spain, highlights his significance in the history of Islam-West relations. Understanding his works and views is valuable because his perspectives on the Islamic religion and Muslims influenced many Christians who came after him.

YAZARLARIN BEYANI / DECLARATION OF THE AUTHORS

Katkı Oranı Beyanı	☒ Yazar, çalışmanın tümüne tek başına katkı sağlamıştır. ☐ Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır. ☐ Çalışmaya birinci yazar %XX oranında, ikinci yazar %XX oranında, üçüncü yazar %XX oranında katkı sağlamıştır.
Declaration of Contribution Rate	☒ The author contributes the study on his/her own ☐ The authors have equal contributions. ☐ The first author contributes XX%, the second author contributes XX%, the third author contributes XX%.
Çatışma Beyanı	☒ Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir. ☐ Yazarlar, çalışmadan XXX (firması, kurumu, kişinin) etkilenebileceğini ve ortaya çıkacak çıkar çatışması durumunu yönetmek için onaylanmış bir planının olduğunu beyan etmektedir.
Declaration of Conflict	☒ There is no potential conflict of interest in the study. ☐ Authors declare that XXX (firm, institution, person) may be affected from the study and in case of a conflict of interest they have a confirmed plan in order to administer the case.
Yayın Etiği Beyanı	☒ Çalışmada etik dışı bir husus bulunmadığını, araştırma ve yayın etiğine özenle uyulduğunu beyan ederim. ☒ Bu çalışma, etik kurul belgesi gerektiren bir çalışma değildir. ☐ Bu çalışma için _____ Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulundan ____/____/____ tarih ve _____ sayılı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.
Declaration of Publication Ethics	☒ We hereby declare that the study has not unethical issues and that research and publication ethics have been observed carefully. ☒ This study does not require ethics committee approval. ☐ Ethical approval for this study was obtained from the Scientific Research and Publication Ethics Committee of _____ University with decision number _____ dated ____/____/____.
Üretken Yapay Zekâ Kullanım Beyanı	☒ Bu çalışmanın hiçbir aşamasında üretken yapay zekâ araçlarından faydalanılmamıştır. ☐ Bu çalışmanın hazırlanması sırasında yazar(lar), [NEDEN] amacıyla [ARAÇ/HİZMET ADI] kullanmıştır. Bu araç/hizmeti kullandıktan sonra, yazar(lar) içeriği gerektiği şekilde gözden geçirip düzenlemiş ve yayınlanan makalenin içeriği konusunda tüm sorumluluğu üstlenmiştir.
Declaration of Generative AI Use	☒ No generative artificial intelligence tools were used at any stage of this study. ☐ During the preparation of this study the author(s) used [NAME OF TOOL / SERVICE] in order to [REASON]. After using this tool/service, the author(s) reviewed and edited the content as needed and take(s) full responsibility for the content of the published article.
Destek ve Teşekkür Beyanı	☒ Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan mali destek alınmamıştır. ☐ Bu çalışma, X Projesi (Proje No: XXXXX) tarafından desteklenmektedir. ☐ Diğer (Belirtiniz)
Declaration of Support and Acknowledgments	☒ No financial support is taken from any institution or organization. ☐ The study is supported by X Project (Project No: XXXXX). ☐ Others (Specify)